

I. TÖRTÉNETI KUTATÁS

1784 K

Báró Puteany Vencel építtette a maihoz képest szerény méretű, barokk stílusú kastélyt, melyhez felhasználta a szigligeti vár köveit, és valószínűleg egy középkori vadászház alapjait is. Az első katonai felmérésen (1784k) az épület már látható, kert azonban még nem fedezhető fel.

1784-1910

1846

Az 1846-ban a parkról készült első részletes ábrázolás feltárja az akkori kert jellegzetességeit. Az ábrázolás valószínűleg nem tükrözi teljes mértékben a valóságot, a kertet, amelynek kiterjedése a maiak pusztán harmada volt, kusza úthálózat szabdalja. Az épület keleti oldalán található felső kert akkoriban is a maihoz hasonló funkciókat tölthetett be, bár a térkép nem sokat árul el akkori szerkezetéről.

1854

A második katonai felmérésen az 1846-os állapothoz nagyon hasonló kertszerkezet figyelhető meg. A kert mérete megegyezik az előző felmérésen látottakkal. A Tapolca-patakon képzett szigetek hangulatosak, a középső rész fás ligeteit szabálytalan útvonalhálózat szabdalja.

1858

Az 1858-as kataszteri birtokvázlaton részletesebb képet kapunk az akkori állapotról, bár a vázlat meglehetősen elnagyolt, nem tartalmaz érdemi információt a növényfoltok elhelyezkedéséről. Szembetűnő, a mai kertből hiányzó elem a kor divatjának megfelelő rotonda, kocsiforduló kialakítása az épület felső, keleti homlokzata előtt. Az útvonalvezetésből következtethetünk rá, hogy valóban tájképi kert csatlakozott a kastélyhoz, a park mérete azonban annak ellenére sem nőtt, hogy az északi határoló telek is Puteani család tulajdonában volt.

A kertben - csakúgy, mint ma - megtalálható volt egy sziget, kialakításának módja azonban eltért a maiétól. A XIX. században a Tapolca-patakot elterelték, két ágra bontották, majd a kert határában újra egyesítették, így alakítva ki a szigetet. A térképen jól látható a duzzasztóművek elhelyezkedése. Az egyik zsilip valószínűleg a sziget megközelítését lehetővé tevő híd-ként is funkcionált. A tó elhelyezkedése hasonló volt a maihoz, eltérő kialakításuk ellenére is a maihoz hasonló hangulati elemként funkcionált.

A korabeli útvonalvezetés a park elterülő méreteiből adódóan eltért a maiétól, a kert déli oldala mentén azonban még ma is megtalálható egy részlet az egykori útból. A park legrégebbi növényei szintén a XIX. század első feléből származnak, több idős platán található a mai tó közelében.

1880

Az 1880-as harmadik katonai felmérésen (T9) jelenik meg először az épület első bővítésének eredménye, valamint eddigre épült meg a déli kőkerítés a kert határai mentén. A Tapolca-patakon látható az egykori zsiliprendszer, amely a patakot felduzzasztva lehetővé tette, hogy azt két ágra bontva kialakulhasson a sziget. A XIX. századi ábrázolások egyikén sem tűnik fel kerti építmény, ezek egyértelműen a grófi időkben származnak.

1910

Az Esterházyak nagy bizonyossággal a harmadik felmérésen ábrázolthoz hasonló, de annál elhanyagoltabb, felújításra szoruló birtokot vettek meg 1910-ben. Gróf Esterházy Pál (1861-1932) a XX. század eleji Magyarország leggazdagabb birtokosa volt, 1910-ben a teljes Puteani birtokot megvásárolta: 589 hold földet és csaknem 3000 holdat a Balatonból, majd a birtok történetének legfontosabb építkezéseibe kezdett.

A kastély az átépítés előtt, XIX. sz. végi metszet

A XIX. század végéről származó fenti metszeten látható, hogy Puteani József az 1860-es években az épülethez egy újabb szárnyat építtetett, a kastély azonban még mindig csak egyszintes volt. Az épület az 1858-as felmérésen még az eredeti, 18. század végi kiterjedést mutatja, 1880-ban viszont már a bővített változat látható. A kert a kastély szélességénél alig nagyobb területet foglalt el, de már ekkor is a Tapolca-patak képezte a nyugati határát.

Puteani Géza 1869-ben örökölte a birtokot. Tulajdonlása alatt valószínűleg nem történtek jelentős változások, a báró ugyanis pazarló életmódja miatt elköszölte vagyonát, a szigligeti uradalom pusztulásnak indult. Az utolsó báró, Géza pazarló életmódja tehát tönkretette az ősi birtokot; eltékozolta, kártyára, nőkre, és lövésenyre feleselte birtokát, vagyonát. Miután szigligeti uradalmát eladta az Esterházyaknak, Puteani Géza visszavonult a Balatonederics melletti Fekete kastélyba

Időpont	Állapot	Érték
1869	Örökös	1000000
1870	Örökös	1000000
1871	Örökös	1000000
1872	Örökös	1000000
1873	Örökös	1000000
1874	Örökös	1000000
1875	Örökös	1000000
1876	Örökös	1000000
1877	Örökös	1000000
1878	Örökös	1000000
1879	Örökös	1000000
1880	Örökös	1000000

Az 1858-as kataszteri térkép határja, és a hozzá tartozó birtoklása

1910-1945

A kastély főhomlokzata

A gróf 1910-ben vásárolta meg a birtokot, majd 1916-ban hozzájárult a kastély teljes átépítéséhez. Az erős építészeti átalakításokkal kialakult a mai, egységes formája. Ezen munka eredményei a teraszok, a tornyok, a manzárdok, a tetőtömegek és a homlokzati kép kialakítása. Az épületben a népi barokk és a klasszicista részek jól elkülönülnek.

A gróf az akkor még a kastély mögött vezető utat a keleti kőkerítésen kívülre vezettette, és 1913-ban megépült a mai főbejárata, a Bujtás-kapu. A kert alapvetően átalakult, hiszen a szomszédos telket is hozzácsatolták, egy részén díszparkot, másik részén zöldesget és gyümölcsösöt kialakítva. A bővítéssel a díszkert területé duplájára, nagyjából 6 hektárra nőtt. A kert keleti oldalán, a kibővített díszpark keleti határa mentén támfalat építettek védelmi szempontokból. A nyugati oldalon természetes határként a Tapolca-patak szolgált. Ekkor telepítették az északi oldal véderősávját, amelynek fái ma már közel 100 évesek. A kert útvonalvezetése is ekkor készült el, a struktúra a 30-as évekre kialakult.

A szigligeti vár látványa az egykori kriketpályáról, 1912k

A kastély a sziklakerttel, 1912k

Mivel a birtok megvásárlása és átalakítása után férje inkább a család uszai birtokán tartózkodott, a grófné elképzelései erősen befolyásolták a kertben bekövetkezett további változásokat. A rosarium és a filagória az északi kertrész legfőbb látványosságai, az ide vezető burkolat egy felirat alapján pontosan datálható 1937-re

Gróf Esterházy Pál örökös hiján elhozta Marcaltóról testvérre, Esterházy Sándor fiát, Jánost (1900 - 1967). Esterházy Pál 1932. okt. 29-én, Bécsben halt meg. 1932. nov. 2-án Gannán, a családi kriptában temették el. A fiatal gróf nagybátyja halála után, 1937-ben költözött Szigligetre a család pulai birtokáról.

Férje 1932-es halálával Deym Izabella grófné lett az egyedüli birtokosa az uszai, a pulai és a szigligeti birtokoknak. Az ő nevéhez köthető az egykori gyümölcsösök, valamint az északi véderősáv létesítése. A főkertrész 1919-től Talabér Gábor volt, ő vezényeltre az átalakításokat. A grófné 1937-ben kért létesítési engedélyt a tóhoz, mely az ezt követő pár évben készült el, a sziget helyén egyelőre csak egy benyúlással. A rosarium és a filagória az északi kertrész legfőbb látványosságai, az ide vezető burkolat egy felirat alapján pontosan datálható 1937-re.

1945-ben, a szovjet csapatok március 21-ei bevonulása előtt Esterházy Pál özvegye elhagyta a kastélyt, a főkertrészre, Talabér Gáborra hagyva a birtokot, ezzel az Esterházyak korszaka lezárult a kastély történelmében. Gróf Esterházy Pálné 1968. jún. 8-án, Lausanne-ban halt meg.

A kastély hátsó homlokzata

A fő látványtengely a kastélyból, 1912k

Képeslap, 1930k

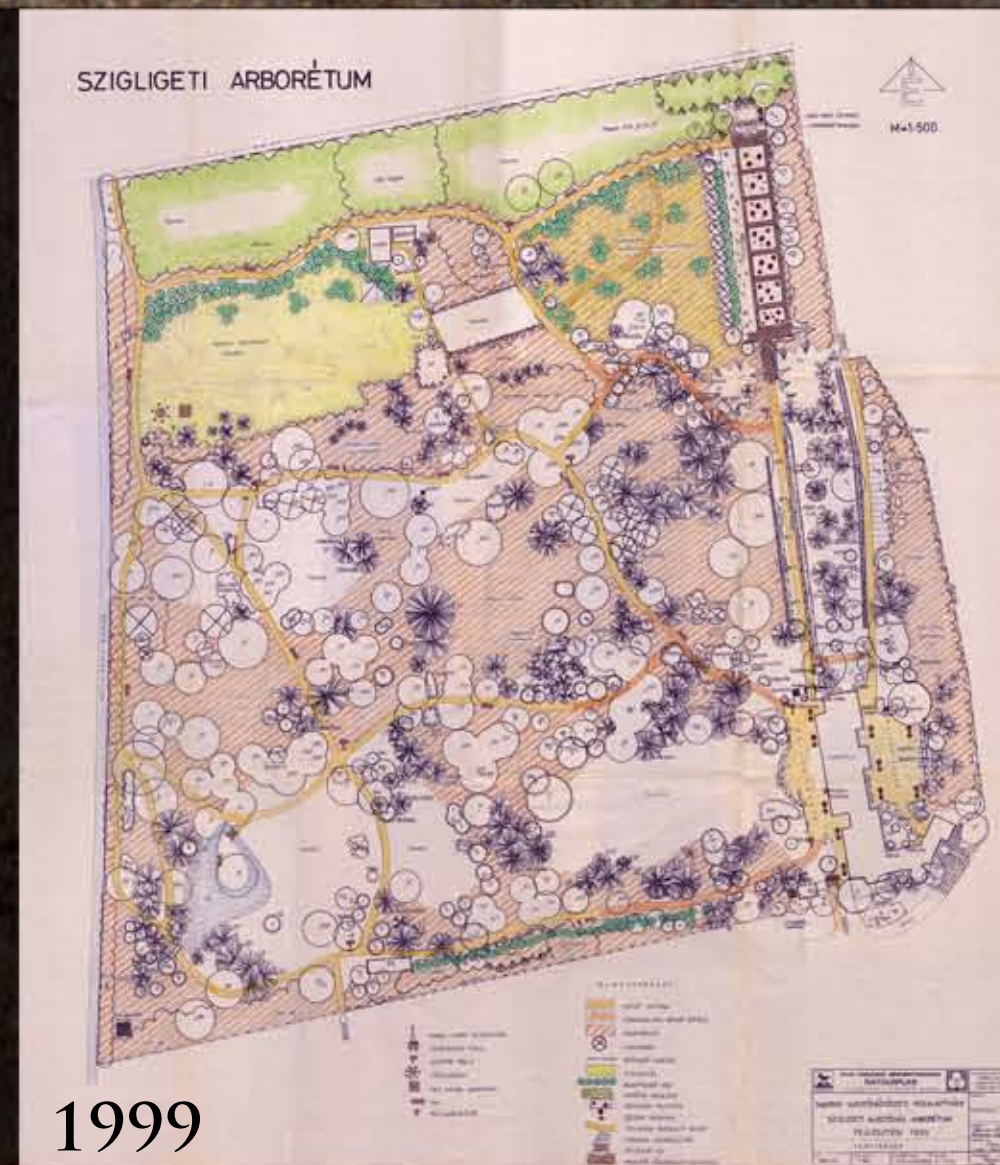
A kastély déli homlokzata a várral, képeslap, 1930k

1945-2011

1983

Órsi Károly felmérési rajza 1983-ból. A későbbiekben ez a tervrajz jelentette a műemléki helyreállítás alapját. Az OMF kérelmére nemcsak a növényzet, de az építmények és a kertszerkezet állapotfelmérése is megtörtént.

1999

Az 1999-es erdészeti felmérés jelentette a 2000-es évek pályázatának alapját a Közalapítvány számára. A természetvédelmi érdekek előrébe kerülésével a történeti térszerkezet további sérüléseket szenvedett.

Órsi Károly 1983. áprilisára készítette el a rekonstrukciós tervét az arborétumra, az OMF akkori szempontjait figyelembe véve. A térképhez tartozó szöveges leírás kiemeli az egykori vagy vélt látványtervek, vizuális kapcsolatok fontosságát, az utihálózat történetiségét, valamint a Papp József által telepített fenyők és egyéb örökzöldek zsúfoltságára, felkopaszodására és túlzott tömegére is rávilágít. A véderősáv pusztulása és a gróf Esterházyak által ültetett japánakácok (Sophora japonica), bokrétafák (Aesculus hippocastanum), szelídgesztenyék (Castanea sativa) és gyertyánfoltok (Carpinus betulus) védelme szintén a kiemelt problémák közé soroltatott.

Az északi, formális kertrész megújítása is szerepel a tervben a borostyános kapuval, a rózsalugással és a rosariummal, valamint a filagóriával. A kivitelezési munkák a tó körül és a filagóriánál 1985. januárjában kezdődtek. A széleskörű tájékoztatás hiánya miatt az alkotóház művészei ellenzék a tervek végrehajtását, ezért a felújítások a fent említett két terület kivételével végül kudarcba fulladtak.

Az arborétumot 1997-ben fokozottan védett természetvédelmi területé nyilvánították, amely a hangsúlyt továbbra is a növényállomány erdészeti, és nem történeti érték alapú védelmére és gondozására fordította. A parkról 1999-ben készült erdészeti felmérés jól mutatja a 12 évvel ezelőtli, a maihoz nagyon hasonló állapotokat. A parknak azon részét, amelyeket 1985-ben Órsi Károly vezetésével megújítottak (a tó és környéke, a filagória környezete), valamint a kastély előtti nyiladékat az egyetlenség, melyek kellő alaposággal vannak ábrázolva a térképen.

Az Esterházyak idejében telepített, középső kertharmad teljesen bozontos, csak facsoportok, és néhány értékesebb egyed került benne jelölésre. A rendszerváltás környékén a művelés teljesen abbamaradt, a zöldes helyén létrejött a mai, alig 20 éves nagyrét.